

شناخت‌های جامعه مهدوی از منظر امامیه

حجت‌الاسلام والمسلمین علیرضا انصاری*

مقدمه

آینده، مفهومی است که در طول تاریخ، فکر بشر را به خود مشغول کرده است؛ زیرا ظلم و اخلاق‌گریزی، آینده را در حاله‌ای از ابهام فروبرده و ناامیدی جامعه جهانی را فراگرفته است؛ اما بحث از آینده و «آرمان‌شهر مهدویت»، بحث از امیدها، سعادت‌ها و آینده روشن است؛ البته در خصوص جامعه آینده دیدگاه‌های متعددی، مانند مدینه فاضله فارابی و جامعه افلاطونی مطرح شده است؛ ولی اسلام و به صورت ویژه، مکتب نورانی امامیه از جامعه‌ای به نام «جامعه مهدوی» خبر می‌دهد. در «جامعه مهدوی» قافله بشریت به سمت عدالت، اخلاق، دین‌مداری و امید در حرکت است و رهبری آن را امام زمان علیه السلام بر عهده دارد. امام صادق علیه السلام در برابر پرسشی فرمود: «وَلَوْ أَدْرَكْتُهُ لَخَدَمْتُهُ أَيَّامَ حَيَاتِي»؛^۱ اگر من در دوران‌ش بودم همه عمر به خدمتش می‌ایستادم.

راستی او کیست که همه درباره آینده، حکومت و عدالت او سخن می‌گویند؟
خال زیبای جمال دلربایت را بنازم بوی عطر جان‌فزای خاک‌پایت را بنازم
ای صفای هر مصفا مهدی زیبای زهرا از صفای قلب می‌گویم صفایت را بنازم^۲

تشکیل جامعه آرمانی

انسان از دیرباز به آینده‌نگری توجه کرده و کوشیده است از راه‌های گوناگون به آینده خود آگاه شود. از پرسش‌های بنیادی انسان‌ها این بوده که به‌راستی آینده چگونه خواهد بود؟ آیا جهان

* نویسنده و پژوهشگر.

۱. شیخ مفید، الخیبة، ص ۲۴۵.

۲. مبلغان، فروردین ۱۳۸۳، شماره ۵۲.

به‌سوی آینده‌ای روشن حرکت می‌کند یا باید منتظر دنیایی تیره و تاریک باشیم؟ مکاتب مختلف به این پرسش جواب داده‌اند. برخی باوردارند که آینده بشر نابودی، بدبختی و تاریکی است؛ اما در دکترین مهدویت، «آینده بشریت»، روشن، خدا‌باور، دین‌مدار همراه با صلح و عدالت است. حرکت به‌سوی «آرمان‌شهر مهدوی» نیز چندان ساده نیست؛ اما تشکیل آن قطعی است: «جریان عالم به سمت حاکمیت حق و به سمت صلاح است؛ این بروبرگرد هم ندارد». ^۱ شهید مطهری می‌نویسد: «این اندیشه بیش از هر چیز مشتمل بر عنصر خوش‌بینی نسبت به جریان کلی نظام طبیعت و سیر تکاملی تاریخ و اطمینان به آینده و طرد عنصر بدبینی نسبت به پایان کار بشر است که طبق بسیاری از نظریه‌ها و فرضیه‌ها فوق‌العاده تاریک و ابتر است». ^۲

شهید محمدباقر صدر می‌نویسد: «اعتقاد به مهدی نشانگر و تجسم یک باور و اعتقاد فقط اسلامی نبوده؛ بلکه افزون بر آن، آینه‌ای است که نشان‌دهنده یک خواسته دیرینه انسانی است؛ به‌گونه‌ای که بشریت با تمام گرایش‌های دینی‌اش به آن توجه داشته». ^۳

امام حسین علیه السلام بر قطعی بودن تشکیل جامعه مهدوی خبر داد: «لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ، عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِي؛ فَيَمْلَأُهَا عَدْلًا وَ قِسْطًا كَمَا مِلَّتُ جَوْرًا وَ ظُلْمًا»؛ ^۴ اگر از عمر دنیا حتی یک روز هم باقی نماند، خداوند آن روز را آنقدر طولانی می‌کند تا مردی از فرزندانم ظهور نماید و دنیا را از عدل و داد پر کند؛ همان‌طوری که از ظلم و ستم و ناعدالتی پر شده است.

قرآن کریم نیز درباره آینده جهان و انسان، به این حقیقت گواهی می‌دهد که سرانجام، رنج‌ها و گرفتاری‌ها و حرمان‌های انسان پایان می‌پذیرد؛ چراکه سنت تغییرناپذیر خدا بر این قرار گرفته که در واپسین حرکت تاریخ، تنها بندگان شایسته و وارسته خداوند وارشان و سررشته‌داران زمین و زمان گردند و برنامه مترقی و روش انسانی و آزادمنشانه آنان بر همه جهان حاکم شود و سراسر جهان از پلیدی اندیشه و کردار افراد زورمدار و اصلاح‌ناپذیر و جریان‌های ستمکار و پایمال‌کننده حقوق و آزادی‌های بشر پاک و پاکیزه شود؛ بر این اساس، آیات متعدد قرآن کریم،

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51061>

۲. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۲۴، ص ۴۰۷

۳. فصلنامه علمی و پژوهشی انتظار موعود، بهار و تابستان ۱۳۸۳، شماره ۱۱ و ۱۲.

۴. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۱، ص ۳۱۸

از جمله آیه ۱۰۵ انبیا و آیه ۱۲۸ اعراف، از حکومت صالحان و پرهیزکاران و مستضعفان خبر می‌دهد: «و نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أُيْمَةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»^۱؛ ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم. حکومت امام زمان علیه السلام در روایات بسیار، مصداق اتم این آیه معروفی شده است.^۲ در تفسیر نمونه در ذیل این آیه آمده است: «و نمونه گسترده‌تر آن، ظهور حکومت حق و عدالت در تمام کره زمین به وسیله مهدی، ارواحنا له الفداء است».^۳ شهید محمدباقر صدر نیز در ذیل این آیه می‌نویسد: «این خواسته الهی که به صورت فعل مضارع استمراری مطرح شده است، نشانگر یک سنت الهی و یک قانون فراگیر بوده و نتیجه آن به امامت رسیدن مستضعفان و رسیدن وراثت زمین به آن‌ها است».^۴ کربن می‌گوید: «به فرجام ظهور امام دوازدهم (مهدی، امام غایب) که در پایان دهر ما روی خواهد داد، کلیه مکنونات منزلات الهی را آشکار خواهد کرد».^۵

صبحدم پیک مسیحا دم جانان آمد
گفت بر خیز که آرام دم و جان آمد

شاخصه‌های جامعه مهدوی

حکومت حضرت مهدی علیه السلام نه تنها حکومتی جهانی خواهد بود، بلکه حکومت واحد جهانی و متمایز از شعارهای طرح شده جهانی شدن در دنیای امروز است و تشکیل آن، جزء وعده‌های تخلف‌ناپذیر الهی است.^۶ این حکومت دارای شاخصه‌هایی است:

۱. تبیین ویژگی‌های منجی عالم

یکی از ویژگی‌های مهم موعود باوری در اسلام بیان ویژگی‌های منجی و مصلح است؛ در حالی که در ادیان الهی و غیر الهی ویژگی‌های مصلح منجی چندان روشن نیست.^۷ اسلام، علاوه بر معرفی کلی مهدویت در جایگاه نماد آینده مثبت، به بیان جزئیات آن نیز پرداخته و با

۱. قصص: ۵.

۲. محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۷، ص ۱۷.

۳. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۶، ص ۱۷.

۴. فصلنامه علمی و پژوهشی انتظار موعود، بهار و تابستان ۱۳۸۳، شماره ۱۱ و ۱۲.

۵. هانری کربن، تاریخ فلسفه اسلامی، ص ۱۷.

۶. ر.ک: رحیم کارگر، «جهانی‌شدن و حکومت جهانی حضرت مهدی علیه السلام»، فصلنامه انتظار، ش ۶، ص ۱۴۲ - ۱۴۶.

۷. ابراهیم امینی، دادگستر جهان، ص ۲۶.

ارائه آموزه‌های روشن و معقول و نیز با تعریف صحیح و روشن از آینده‌نگری و مقوله مهدویت و از همه مهم‌تر با مشخص کردن مصداق منجی و زنده و حاضر بودن او در این دنیا و نیز نظارت ایشان بر اعمال و گفتار انسان‌ها، ایده آینده‌نگری را از مقام عقل نظری (ایده مطلق) به جایگاه عقلی عملی (مدینه فاضله مهدوی) سوق داده است.^۱

امام حسین علیه السلام مشخصات مهم رهبر آرمان‌شهر مهدویت را در قالب بیان نسب، غیبت، ظهور، امامت، ویژگی‌های حکومت امام زمان علیه السلام گزارش نموده است. در حقیقت امام با بیان این مشخصات ضمن حیرت‌زدایی در شناخت امام، رهبر جامعه را معرفی و با مدعیان امامت و مهدی مبارزه نموده است؛ چنانکه امام حسین علیه السلام فرمود: «بر جدم رسول خدا، که درود و سلام خدا بر او باد، وارد شدم. ایشان مرا بر زانوی خود نشانده و فرمود: ای حسین! خداوند از نسل تو نه امام را برگزیده است که نهمین نفر از ایشان قیام‌کننده آن‌هاست و همه آنان در پیشگاه خداوند از نظر فضیلت و جایگاه برابرند».^۲ مردی از همدان گوید: «از حسین بن علی شنیدم که فرمود: قَائِمٌ هَذِهِ الْأُمَّةِ هُوَ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِي وَ هُوَ صَاحِبُ الْغَيْبَةِ؛ قائم این امت نهمین فرزند من است و او صاحب غیبت است».^۳ در این روایت دقیقاً به نسب امام زمان علیه السلام اشاره شده است تا امت اسلامی در نسب امام دچار شبهه نگردد؛ همچنین امام حسین علیه السلام می‌فرماید:

لَوْ قَامَ الْمَهْدِيُّ لَأَنكَرَهُ النَّاسُ؛ لِأَنَّهُ يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ شَابًا وَ هُمْ يَحْسَبُونَهُ شَيْخًا كَبِيرًا؛^۴ اگر مهدی قیام کند، مردم او را انکار می‌نمایند؛ زیرا او به‌صورت جوانی شاداب به‌سوی آن‌ها برمی‌گردد در حالی که آن‌ها او را بسیار پیر می‌انگارند.

سالار شهیدان ویژگی‌های دیگر مهدی علیه السلام را این‌گونه برمی‌شمارد:

در [زندگی] قائم ما، سنت‌هایی از پیامبران وجود دارد: سنتی از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و ایوب و محمد صلی الله علیه و آله؛ اما از نوح علیه السلام، طول عمر است، از ابراهیم علیه السلام، ولادت پنهان و دوری از مردم، از موسی، واهمه داشتن و غیبت، از عیسی، اختلاف مردم در وجود او، از ایوب، گشایش پس از آزمایش و [گرفتاری] و از محمد صلی الله علیه و آله، قیام با شمشیر است.^۵

۱. فصلنامه علمی و پژوهشی انتظار موعود، تابستان ۱۳۸۶ - شماره ۲۱.

۲. سلیمان بن ابراهیم قندوزی، ینابیع المودة، ص ۵۹۰.

۳. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۱، ص ۳۱۷.

۴. سید هاشم بن سلیمان بحرانی، بهجة النظر فی إثبات الوصایة و الإمامة للأئمة الإثنی عشر، ص ۱۹۲.

۵. همان، ص ۳۲۲.

۲. حاکمیت دین

یکی از مهم‌ترین رویدادهایی عصر ظهور، ارائه اسلام واقعی و ترسیم چهره‌ای نواز آن است. دین در عصر ظهور به صورت واقعی همانند زمان رسول اعظم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به‌دوراز پیرایه و بدعت و خرافات خود را نشان خواهد داد و در جهان حاکم می‌گردد؛ از این رو برخی تصور می‌کنند امام عصر عَلَيْهِ السَّلَام دین جدیدی آورده است. امام باقر عَلَيْهِ السَّلَام فرمود: «يَقُومُ الْقَائِمُ بِأَمْرِ جَدِيدٍ وَ كِتَابٍ جَدِيدٍ وَ قَضَاءٍ جَدِيدٍ»^۱ چون قائم قیام کند امری جدید می‌آورد، چنان‌که رسول خدا در آغاز اسلام به امری جدید دعوت کرد.

منظور این روایات و روایات همانند آن، این نیست که حضرت دین و یا کتاب جدید می‌آورد؛ بلکه چون در طول زمان، حقیقت اسلام و آموزه‌های اسلامی به دست فراموشی سپرده شده یا دچار تحریف، بدعت می‌گردد، بازگویی حقیقت معارف اسلام برای مردم این تصور را ایجاد می‌کند که امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام دین و کتاب جدیدی آورده است؛ حال آنکه به فرموده امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام مهدی امت‌ها همانند سیره رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به معرفی دین می‌پردازد: «إِذَا قَامَ الْقَائِمُ جَاءَ بِأَمْرِ جَدِيدٍ كَمَا دَعَا رَسُولُ اللَّهِ فِي بَدْءِ الْإِسْلَامِ إِلَى أَمْرِ جَدِيدٍ»^۲ همان کاری را که رسول خدا انجام داد، مهدی عَلَيْهِ السَّلَام نیز انجام می‌دهد. بدعت‌ها را خراب می‌کند؛ چنان‌که رسول خدا اساس جاهلیت را منهدم فرمود؛ آن‌گاه اسلام را از نو بنا می‌کند.^۳ اباعبدالله عَلَيْهِ السَّلَام برای تحقق دین به شهادت رسید، اما از تحقق این هدف سترگ در آرمان‌شهر مهدوی خبر داده است:

مِنَّا اِنْتَا عَشَرَ مَهْدِيًّا اَوْلَهُمْ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلِيٌّ بِنُ أَبِي طَالِبٍ وَ اٰخِرُهُمُ التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِي وَ هُوَ الْاِمَامُ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ يُحْيِي اللّٰهَ بِهٖ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَ يُظْهِرُ بِهٖ دِيْنَ الْحَقِّ عَلٰى الدِّيْنِ كُلِّهٖ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ؛^۴ دوازده نفر مهدی از ما خاندان پیامبر است. نخستین آنان علی و آخرینشان از نسل من است. اوست که به حق و برای حق، قیام می‌کند و خداوند با او زمین را پس از آن که مرده است، زنده می‌سازد و دین حق را بر همه عقاید و مذاهب پیروزی می‌بخشد؛ گرچه شرک‌گرایان را ناخوش آید.

طبق روایات مختلفی که در منابع اسلامی وارد شده تکامل این برنامه هنگامی خواهد بود که

۱. نعمانی، الغیبة، ص ۲۳۴.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۵۳.

۳. ر.ک: همان ص ۳۳۸.

۴. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمه، ج ۱، ص ۳۱۷.

مهدی علیه السلام ظهور کند و به برنامه جهانی شدن اسلام تحقق بخشد.^۱
 قرآن نیز به این امر اشاره نموده است: «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينَ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ»؛^۲ او کسی است که رسولش را با هدایت و آیین حق فرستاد تا آن را بر همه آیین‌ها غالب گرداند؛ هرچند مشرکان کراهت داشته باشند.
 مفسرانی مانند علامه طباطبایی،^۳ طبرسی و مکارم شیرازی درباره حاکمیت دین در جهان، احتمالات متعددی را مطرح نموده‌اند؛ ولی همگان بر این امر اتفاق نظر دارند که این آیه ناظر بر حکومت جهانی امام زمان علیه السلام است؛ زیرا تنها در عصر ظهور، دین بر همه جهان حاکمیت پیدا می‌نماید. سرانجام اسلام همه کره زمین را فرا خواهد گرفت و بر همه جهان پیروز خواهد گشت.^۴ طبرسی از امام باقر علیه السلام در تفسیر این آیه نقل می‌کند: «وعددهای که در این آیه است به هنگام ظهور مهدی از آل محمد صورت می‌پذیرد. در آن روز هیچ‌کس در روی زمین نخواهد بود؛ مگر اینکه اقرار به حقانیت محمد می‌کند».^۵

۳. عدالت‌مداری

عدالت از مفاهیم بنیادینی است که همه ادیان الهی با هدف تحقق آن، به‌سوی مردم آمده‌اند؛ از این رو، مهم‌ترین دغدغه پیام‌آوران الهی، بعد از دعوت به توحید و شناخت خدا، ایجاد و بسط عدالت بوده است که در عصر ظهور نمود می‌یابد.
 پرسش مهم این است که چرا به عدالت از همه شاخصه‌های دیگر جامعه مهدوی بیشتر توجه شده است؟

این امر شاید بدان جهت باشد که هیچ‌چیزی به اندازه ظلم، بشریت را رنج نداده است. چه ستم‌هایی که در طول تاریخ به انسان روا داشته شد و چه کاخ‌هایی که ساخته نشد مگر با ریختن خون هزاران انسان. عدالت از خواست‌های مهم و اصلی بشر است؛ از این رو در همه ادیان الهی و غیر الهی به شاخصه عدالت سخت پافشاری شده است. در عهد قدیم از کتاب مقدس آمده است: «از وجود اشرار و ظالمان دل‌تنگ مباش که به‌زودی ریشه ظالمان بریده خواهد شد و

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۷، ص ۳۷۳.

۲. توبه: ۳۳.

۳. سید محمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۹، ص ۲۴۷.

۴. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۷، ص ۳۷۲.

۵. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۳۹.

منتظران عدل الهی زمین را به میراث برند»^۱.

مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرماید:

شما وقتی در همه روایات که راجع به آن بزرگوار و راجع به آن دوران آمده نگاه می‌کنید، می‌بینید اغلب تکیه بر روی این نیست که مردم در آن دوران دین‌دار می‌شوند؛ با این‌که دین‌دار هم می‌شوند؛ بلکه تکیه بر روی این است که مردم در آن وقت برخوردار از عدالت می‌شوند و قسط و عدل اقامه می‌شود. این مطلب در دعاها و زیارت‌های آن بزرگوار و روایات هست؛ یعنی نقطه برجسته در آن آینده پر از نوید، عبارت است از: عدالت؛ بشر تشنه عدالت است.

آیت‌الله جوادی آملی می‌گوید: «برنامه رسمی آن ذات مقدس، اجرای عدل الهی است. اگر جهان، تشنه ظهور و حضور آن حضرت است، برای آن است که تشنه عدل آن حضرت است»^۲. روایات یکی از بزرگ‌ترین رسالت‌های امام مهدی علیه السلام را عدالت برشمرده‌اند. امام حسین علیه السلام فرمود:

لَوْ لَمْ يَبْقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ
وُلْدِي فَيَمْلَأُهَا عَدْلًا وَ قِسْطًا كَمَا مِلْتُمْ جَوْرًا وَ ظُلْمًا كَذَلِكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ؛^۳
اگر از عمر دنیا حتی یک روز هم باقی نماند، خداوند آن روز را آن قدر طولانی می‌کند
تا مردی از فرزندانم ظهور نماید و دنیا را از عدل و داد پر کند؛ همان طوری که از ظلم
و ستم و ناعدالتی پر شده است.

ایشان همچنین فرمود: «من از رسول خدا این‌گونه شنیده‌ام: ثُمَّ يَقُومُ قَائِمًا يَمْلَأُ الدُّنْيَا قِسْطًا وَ
عَدْلًا كَمَا مِلْتُمْ جَوْرًا وَ ظُلْمًا وَيُشْفِي صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ هُمْ شِيعَتُهُ؛^۴ پس قائم مایم کند، جهان
را پر از عدل و داد خواهد کرد؛ چنان‌که پر از ظلم و فساد شده باشد و دل‌های مؤمنان از شیعیان
خود را شفا می‌بخشد».

امام حسین علیه السلام در این دو روایت به وضع جامعه قبل و بعد از ظهور منجی اشاره می‌نماید.
جامعه قبل از ظهور پر از ظلم و ستم و نابرابری است که انسان‌ها از آن ناراضی‌اند. واژه «ملا»

۱. مهدی آصفی، انتظار پویا، ص ۱۸.

۲. <https://farsi.khamenei.ir/> = 1389

۳. شیخ صدوق، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۱، ص ۳۱۸.

۴. علی بن محمد بن علی خزاز رازی، کفایة الأثر، ص ۱۷۹.

اشاره به جامعه‌ای است که مملو از ستم است؛ از این‌رو انسان‌ها در انتظار جامعه عاری از ظلم می‌باشند. شهید صدر می‌نویسد: «و نابودی ستم - در حالی که در اوج خود باشد - امری حتمی است و این حقیقت و این بینش امید بزرگی فراروی ستم‌دیده‌ای قرار می‌دهد که خود را در ایجاد یک دگرگونی ریشه‌ای و در بازسازی جهان بر اساس عدالت، توانمند و مقتدر می‌بیند»^۱.

حارث بن عبدالله اعور می‌گوید: «نزد امام حسین علیه السلام رفتم و از تفسیر سوره شمس پرسیدم. حضرت پاسخ داد تا رسید به آیه: وَ النَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى؛^۲ قسم به روز! وقتی که صفحه زمین را روشن سازد. ایشان فرمود: ذَلِكَ الْقَائِمُ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ يَمَلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطًا؛^۳ آن [روز روشن] قائم از خاندان محمد صلوات الله علیه است که زمین را پر از عدل و داد کند».

عدالت اقتصادی از محورهای مهم عدالت است. تحقق جامعه مطلوب اقتصادی، افزون بر سرمایه معنوی به سرمایه‌های مادی نیز احتیاج دارد. دوران ظهور، عصر حاکمیت ایمان و آشتی بشر با خداست؛ از این‌رو طبیعت هم با انسان آشتی می‌کند و نعمت‌ها و برکات خود را در اختیار انسان قرار می‌دهد: «و لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ»؛^۴ و اگر مردمی که در شهرها و آبادی‌ها زندگی دارند ایمان بیاورند و تقوا پیشه کنند برکات آسمان و زمین را بر آن‌ها می‌گشاییم.

بیت‌المال و اموال عمومی نیز در جامعه مهدوی به‌صورت عادلانه بین همه افراد جامعه تقسیم می‌شود که نتیجه آن عدالت اقتصادی است. امام حسین علیه السلام در این باره فرمود: «تَوَاصَلُوا وَ تَبَاوَرُوا. فَوَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ! لَيَأْتِيَنَّ عَلَيْكُمْ وَ قَتُّ لَيَجِدَنَّ أَحَدَكُمْ لِدِينَارِهِ وَ لَا لِدِرْهَمِهِ مَوْضِعًا»؛^۵ با یکدیگر ارتباط داشته و نیکی فراوان کنید. سوگند به خدایی که دانه را شکافت و پدیده‌ها را آفرید! زمانی بر شما انسان‌ها خواهد رسید (دوران پس از ظهور) که همه مردم به‌گونه‌ای بی‌نیاز باشند که شما جایی برای بخشش درهم و دینار خود نخواهید یافت.

۱. سید محمدباقر صدر، بحث حول المهدی، ص ۵۴ - ۵۵.

۲. شمس: ۲۲.

۳. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۷۹ و رک: عبد علی بن جمعه حویزی، تفسیر نور الثقلین، ج ۵، ص ۵۸۹.

۴. اعراف: ۹۶.

۵. مقدسی شافعی، عقد الدرر فی اخبار المنتظر، ص ۱۷۱.

۴. اخلاق و معنویت مداری

بدون تردید انقلاب جهانی حضرت مهدی علیه السلام فقط دارای بعد سیاسی، نظامی و اجتماعی نخواهد بود؛ بلکه طبق روایات، مهم‌ترین بعد آن، تحولات معنوی، فرهنگی و اخلاقی است که در درون افراد و به تبع آن در سطح جامعه رخ خواهد داد. در آن عصر دل‌انگیز و شورآفرین، انسان‌ها از درون تحول می‌یابند و بینش‌های مادی به معنوی و روحانی تبدیل می‌شود: «الَّذِينَ إِن مَكَنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ»؛^۱ همان کسانی که هرگاه در زمین به آن‌ها قدرت بخشیدیم، نماز را برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند و پایان همه کارها از آن خداست.

بر این اساس در عصر پس از ظهور در اثر رشد اخلاق، مدینه فاضله یا آرمان‌شهر مهدوی تشکیل خواهد شد. به این چشم‌انداز در روایات معصومین علیهم السلام اذعان شده است.^۲

مقام معظم رهبری دامنه الله فرمود:

آن چیزی که مهدویت مبشر آن است، همان چیزی است که همه انبیاء، همه بعثت‌ها برای خاطر آن آمدند و آن ایجاد یک جهان توحیدی و ساخته و پرداخته بر اساس عدالت و با استفاده از همه ظرفیت‌هایی است که خدای متعال در انسان به وجود آورده و قرار داده؛ یک چنین دورانی است دیگر، دوران ظهور حضرت مهدی علیه السلام. دوران جامعه توحیدی است، دوران حاکمیت توحید است، دوران حاکمیت حقیقی معنویت.^۳

امام حسین علیه السلام پس از بیان دورنمایی از جامعه قبل از ظهور و جامعه مهدوی علیه السلام می‌فرماید:

مهدی علیه السلام قیام می‌کند و همه این [زشتی‌ها] را از میان برمی‌دارد. آن امر که شما انتظارش را می‌کشید واقع نخواهد شد تا اینکه پاره‌ای از شما از دیگری بیزاری جوید و بعضی از شما در روی دیگری آب دهان اندازد و پاره‌ای از شما بر کفر دیگری شهادت

۱. حج: ۴۱.

۲. دو ماهنامه امان، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۸، شماره ۱۶.

۳. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51061>

دهد و پاره‌ای از شما عده دیگر را نفرین و لعن کند... همه خیر در همان زمان است. قانم ما قیام می‌کند و همه این‌ها را از بین می‌برد.^۱

۵. انتقام از قاتلان امام حسین علیه السلام

در برخی روایات، زیارات و ادعیه تصریح شده است که در زمان ظهور امام مهدی علیه السلام، انتقام خون امام حسین علیه السلام و دیگر شهدای کربلا گرفته می‌شود و حتی از این بالاتر، این موضوع، یکی از اهداف قیام مهدی موعود برشمرده شده است؛ چنانچه یکی از مصادیق «ولی» در روایات در آیه «وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطَانًا»، حضرت مهدی علیه السلام شمرده شده که انتقام جد عزیزش امام حسین علیه السلام را خواهد گرفت.^۲ در دعای ندبه نیز از امام زمان علیه السلام با عنوان منتقم خون شهدای کربلا یاد شده است: «أَيُّنَ الطَّالِبِ بِدَمِ الْمُتَّوَلِّ بِكَرْبَلَاءَ»؛ کجاست آن‌که به خون خواهی شهید کربلا به‌پا می‌خیزد؟ در دو فراز از زیارت عاشورا نیز زیارت‌کننده از خداوند می‌خواهد که همراهی امام مهدی علیه السلام را در خون خواهی امام حسین علیه السلام روزی اش گرداند: «فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَ مَقَامَكَ أَنْ يَكْرِمَنِي بِكَ وَيُرْزُقَنِي طَلَبَ تَارِكٍ مَعَ إِمَامٍ مَنْصُورٍ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ»؛ پس از خدای گرامی دارنده مقام تو می‌خواهم که مرا به سبب تو گرامی دارد و خون خواهی تو را با امامی پیرومند از خاندان حضرت محمد صلی الله علیه و آله روزی ام گرداند. در فرازی دیگر زیارت عاشورا می‌خوانیم: «وَأَسْأَلُهُ... أَنْ يُرْزُقَنِي طَلَبَ تَارِكٍ مَعَ إِمَامٍ مَهْدِي نَاطِقٍ لَكُمْ»؛ و از او می‌خواهم... خون خواهی شما را همراه امامی از شما روزی من قرار دهد که مهدی [هدایت‌گر] و گویای شماست.

غم مخور ایام هجران رو به پایان می‌رود	این خماری از سر ما می‌گساران می‌رود
بلبل اندر شاخسار گل هویدا می‌شود	زاغ با صد شرمساری از گلستان می‌رود
وعده دیدار نزدیک است یاران مژده باد	روز وصلش می‌رسد ایام هجران می‌رود ^۳

۱. محمد بن ابراهیم نعمانی، الغیبة، ص ۲۰۶.

۲. محسن قرائتی، تفسیر نور، ج ۵، ص ۵۵.

۳. ماهنامه مبلغان، فروردین ۱۳۸۳، شماره ۵۲.

فهرست منابع

قرآن کریم

۱. ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم نعمانی، الغيبة، تحقیق و تصحیح: علی اکبر غفاری، تهران، صدوق، ۱۳۹۷ ق.
۲. امینی، ابراهیم، دادگستر جهان، قم، شفق.
۳. بحرانی، هاشم بن سلیمان، بهجة النظر فی إثبات الوصاية و الإمامة للأئمة الإثني عشر، تصحیح: عبدالرحیم مبارک، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، چ ۲، ۱۴۲۷ ق.
۴. _____، البرهان فی تفسیر القرآن، تحقیق: بنیاد بعثت، واحد تحقیقات اسلامی، قم، مؤسسه البعثة، قسم الدراسات الإسلامية، ۱۴۱۵ ق.
۵. حر عاملی، محمد بن حسن، إثبات الهداة بالنصوص و المعجزات، بیروت، اعلمی، ۱۴۲۵ ق.
۶. حویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، تصحیح: هاشم رسولی، قم، اسماعیلیان، چ ۴، ۱۴۱۵ ق.
۷. خزاز رازی، علی بن محمد، کفایة الأثر فی النصّ علی الأئمة الإثني عشر، تحقیق و تصحیح: عبداللطیف حسینی کوه‌کمری، قم، بیدار، ۱۴۰۱ ق.
۸. صدر، محمدباقر، بحث حول المهدي عجل الله فرجه، تحقیق، شراره، عبدالجبار، بیروت: مرکز الغدير للدراسات الإسلامية، چ ۲، ۱۴۱۷ ق.
۹. صدوق، محمد بن علی ابن بابویه، کمال‌الدین و تمام‌النعمة، تحقیق و تصحیح: علی اکبر غفاری، تهران، اسلامیه، چ ۲، ۱۳۹۵ ق.
۱۰. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت، مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، چ ۲، ۱۳۹۰ ق.
۱۱. طبرسی، فضل بن حسن، إعلام الوری بأعلام الهدی، تهران، اسلامیه، چ ۲، ۱۳۹۰ ق.
۱۲. _____، مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن، تصحیح: فضل‌الله طباطبایی یزدی، تهران: ناصرخسرو، چ ۳، ۱۳۷۲ ق.
۱۳. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۸ ق.
۱۴. قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینایع المودة، نجف، مكتبة الحيدرية، ۱۴۱۱ ق.

۱۵. کاشانی، محمد بن شاه مرتضی، تفسیر الصافی، تصحیح: حسین اعلمی، تهران: مکتبه الصدر، ۱۴۱۵ ق.
۱۶. کرین، هانری، تاریخ فلسفه اسلامی، ترجمه، اسدالله مبشر، تهران، امیرکبیر، چ ۳، س ۱۳۶۱.
۱۷. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، ج ۵۲، ص ۳۵۲، بیروت، دار إحياء التراث العربی، چ ۲، ۱۴۰۳ ق.
۱۸. مفید، الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ ق.
۱۹. مقدسی شافعی سلمی، یوسف بن یحیی، عقد الدرر فی اخبار المنتظر، تحقیق: عبدالفتاح محمد حلوی، تعلیق: علی نظری منفرد، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۴۲۴ ق.
۲۰. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الإسلامیة، ۱۳۷۱.
۲۱. نصر بن مزاحم، وقعة صفین، تصحیح: عبدالسلام محمد هارون، قم، مکتبة آية الله المرعشی النجفی

سایت‌ها

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51061>

مجله‌ها

۱. فصلنامه علمی و پژوهشی انتظار موعود، بهار و تابستان ۱۳۸۳، شماره ۱۱ و ۱۲.
۲. دو ماهنامه امان، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۸، شماره ۱۶.
۳. ماهنامه مبلغان، فروردین ۱۳۸۳، شماره ۵۲.